

גבולות היחידה: במדבר פרק טו פסוקים לז – מא**נושא היחידה: מצוות ציצית****כתב: אורן גוטמן****הסבר כללי:**

ביחידה זו נעסוק במצוות הציצית. בגלל חשיבותה הרבה של המצווה, נלמד את הפסוקים באופן אינטנסיבי. במהלך הלימוד נראה כיצד הרעיונות העומדים מאחרי המצווה, עולים מתוך הפסוקים.

פתיחה:

המורה יביא לכיתה מדליה, סמל של יחידה צבאית וכד'. המורה יכנס לכיתה עם הסמל תלוי על בגדו. דבר זה מושך את תשומת לב התלמידים. ניתן לספר (או להמציא סיפור) היכן קבלתי את הסמל המיוחד. לכל מקום שהנני הולך, הסמל הולך עימי. מדוע? כדי להראות לכולם את המיוחדות שבי, על שזכיתי בקבלת מדליה, סמל וכד'.

אחרי פתיחה זו, ניתן לשאול: האם אתם מכירים מצוות שמשמשים כעין סמלים? היום נפגוש מצווה שהיא סמל שהולך על הבגד של היהודי.

מצווה זו היא כה חשובה עד כדי כך שאנו מזכירים אותה פעמיים ביום – בתפילת שחרית ובתפילת ערבית. הזכרת מצווה זו בכל יום מלמדת אותנו על חשיבותה הרבה, עד שחז"ל כתבו עליה שהמקימה, כאילו קיים את תרי"ג מצוות.

עיון בפסוקים:

הלימוד יתבצע ע"י הנחיית המורה משולב בשני אלמנטים:

1. קריאה צמודה מתוך הפסוקים

2. דיון במשמעות כפי שעולה מתוך הפסוקים.

במקביל לשני אלמנטים אלו, ישנן נקודות לדיון והצעות להתבוננות שאותן יש להעלות תוך כדי לימוד מהפסוקים.

תחילה נחלק את הכיתה לארבע קבוצות. כל קבוצה תלמד פסוק אחד ותנסה לכתוב אותו במילים שלה ע"ג דף גדול. לאחר מכן, כל קבוצה תציג בפני שאר הקבוצות את אשר הבינו וכתבו על הפסוק אותו הם למדו. ניתן להכין לכל קבוצה שאלות הבנה על כל פסוק כך שהלימוד של הפסוק יהיה ברור ומכוון. מומלץ להשתמש בשאלות הנחיה שיובאו לקמן.

אחרי פעילות זו, המורה ילמד פסוק - פסוק תוך כדי השוואה להבנת התלמידים בפסוק הנלמד בקבוצה.

פסוק לח:

פירוש המילה 'ציצית' היא חוטים דקים היוצאים מאיזה דבר. שורש המילה הוא 'ציץ', כלומר

ניצת הצמח היוצאת מתוך הגבעול.

את הציצית הזאת תולים 'על כנפי בגדיהם', במקום שהבגד מסתיים, כנף הבגד, שם יתחילו חוטי הציצית. חכמים למדו שבגד בעל ארבע כנפות או בעל יותר מארבע כנפות, מחויב בציצית. וקושרים את הציצית בארבע כנפות המרוחקות זו מזו.

- מדוע צריך לתת סימן בבגדיו של האדם? חשבו על דוגמאות של אנשים שהולכים על בגדיהם עם סמלים כך יהיה אפשר לזהות את תפקידם.
- היכן אנו פוגשים אירועים או אנשים שנותנים חשיבות לבגדים, כגון שהולכים בבגדים מיוחדים?
- ניתן לפתוח בדיון סביב נושא הצניעות של בגדינו. כיצד אין אנו מדגישים את הצדדים החיצוניים של אופנה וכיוצא בזה, אלא את הפנימיות שלנו.

ישנן מספר מצוות שמקדשות את סביבת האדם, כגון מזוזה שמקדשת את הבית וברית מילה שמקדשת את גוף האדם. תפקיד הציצית היא לקדש את בגדיו של האדם. הציצית נותנת לבגדיו חשיבות כיוון שהציצית מהווה אות וסימן לקשר בין האדם לקב"ה. אחרי שראינו שהציצית נועדה לקדש את בגדי האדם, התורה מוסיפה שהציצית אינה רק עשויה מסתם חוטים אלא מחוט מיוחד ששמו 'תכלת', שהוא פותל, מסובב, את חוטי הלבן. קשירת החוטי הלבן והתכלת (או הלבן בלבד) דורשת הכנה מראש שבשבילה צריך לדעת איך קושרים את הציצית.

- חשבו, מה מזכיר לכם צבע ה'תכלת'? מה המשמעות של צבע ה'תכלת' שדווקא אותו התורה צוותה להטיל בין חוטי הציצית?
- ניתן לצאת מחוץ לכיתה ולהסתכל על השמים ביום בהיר. לאור תצפיות של התלמידים יש לנסות לחשוב על הנקודה הקודמת.

מפרשים רבים כתבו שעיקר הציצית היא התכלת שמזכירה לאדם את בוראו ואת חובתו לקיים את רצון ה' הבא לידי ביטוי במצוות התורה. יחד עם זאת, התורה מציינת שמצוות ציצית היא ל"דורתם", כדי לומר שפתיל התכלת אינו מעכב במצווה, ולכן אפילו אם אין תכלת בכל אופן צריך להטיל ציצית בבגדים. להרחבה על התכלת בימינו, עיינו בהרחבות.

פסוק לט:

הפסוק פותח בהכרזה שהחוטים הלבנים שפתיל התכלת מתפתל סביבם, כל זה ביחד "והיה לכם לציצית", כלומר נקרא "ציצית".

מכאן ואילך התורה עוסקת במשמעות של המצווה. ברוב המצוות, התורה אינה כותבת את טעמי המצוות. ציצית הינה אחת מהמצוות הבודדות שהתורה כותבת את הטעמה.

- מה מיוחד במצוות ציצית שהתורה כתבה את טעמה? האם אתם מכירים מצוות נוספות שהתורה פרטה בהם את טעם המצווה? [המצוות שהתורה כתבה את טעמן הם: סוכה

ותפילין]

פסוק זה מחולק לשני חלקים: החלק הראשון עוסק בצד של ה'עשה טוב' של המצווה, החלק השני עוסק בצד של ה'סור מרע' של המצווה.

החלק הראשון מדבר על זכירת כל מצוות ה' דרך ראיית הציצית. רש"י ד"ה וזכרתם פירש כיצד זוכרים באמצעות הציצית את כל המצוות. ציצית בגימטרייה שווה ל- $600 + 8$ חוטים בציצית + 5 קשרים בציצית = 613 כמניין תרי"ג מצוות.

- חשבו על פירוש אחר השונה מפירושו של רש"י.

ע"פ פשט הכתובים תפקיד הציצית היא לעשות סימן כדי לזכור את המצוות ולעשותם. האדם אינו יכול לסמוך על זכרונו בלבד, כיוון שהטרדות של האדם מרובות והנטייה היא לשכוח גם דברים חשובים. לכן באה מצוות הציצית שמזכירה את קיום כל מצוות ה'.

- הביאו דוגמאות לדברים חשובים שאנו שוכחים, מה אנו עושים כדי לא לשכוח אותם.
- כיצד ראייה מביאה לידי עשייה?
- אפשר לשוחח על כוח הראיה שבאדם. על מה אנו מסתכלים? על מה לא כדאי להסתכל? מה עלול לגרום לנו להיות יותר טובים כשאנו מתסכלים עליו, ומה אנו עלולים להשחית את הטוב שבנו כשאנו מסתכלים עליו?

החלק השני מדבר על הציצית המונעת מאתנו ללכת אחרי החלקים הנמוכים והשפלים שבאדם. יש לשים לב שכאשר התורה מתייחסת אל הלב כוונתה לצד של הרגש שבאדם, וכאשר היא מתייחסת לצד של הראיה כוונתה לצד של החושים שבאדם.

- מדוע לדעתכם מצוות ציצית מונעת מהאדם ללכת אחרי מראה עיניו ומחשבות ליבו?
- מה הקשר בין זכירה לעשייה? חפשו כמה פעמים מוזכרים זכירה ועשייה בפרשת ציצית [עשיה – 3; זכירה – 2].

ניתן להביא לכיתה משחק 'הזיכרון' בו תומחש החשיבות של הזיכרון ככלי שפותח את האפשרות להמשיך להשתתף במשחק. ללא זיכרון, לא נוכל לעשות דבר.

פסוק מ:

פסוק מ חוזר על פסוק לט אך באופן חיובי, ראייה חיובית על המצווה. לא מספיק שלא נתור אחר עינינו ולבבנו, אלא צריך להוסיף זכירה שאנו עם קדוש לה'. הזכירה בפסוק מנותקת ממצוות ציצית. כלומר שגם אם לא נלבש ציצית סוף – סוף נזכור את מצוות ה' ונעשה אותן. לכן פסוק זה כבר מדבר על קדושה.

- אפשר לשוחח על המושג 'קדושה'. מה פירוש המושג 'קדושה'? היכן אנו פוגשים 'קדושה'? כיצד אנו נהפכים לאנשים יותר קדושים?

פסוק מא:

הפסוק פותח ומסיים בהכרזה חגיגית ש"אני ה' אלוקיכם" כדי לבסס את הדרישה לקיום כל המצוות ולהיות עם קדוש.

- במה יציאת מצרים קשורה למצוות ציצית?

ישנן משמעויות רבות של יציאת מצרים. ניתן לומר שיציאת מצרים הפכה את עם ישראל ל"ממלכת כהנים וגוי קדוש", כלומר יותר קרובים ומאוחדים עם ה'. כמו כן, מטרת הציצית לקרב בין עם ישראל לה' בכך שגופם מוקפים במצווה.

הצעות להמחשה:

1. ניתן להכריז בכיתה על "מבצע ציצית". במבצע זה הבנים ישתדלו לאסוף נקודות (כיתתי או פרטני) בעקבות התמדה בקיום המצווה. בסוף המבצע ניתן להביא פרס וכד' לתלמידים המתמידים.

2. נכין בכיתה ציצית. תוך כדי הלימוד נלמד על הלכות הציצית וכיצד מכינים אותה בהידור רב.

3. ביקור במקום במפעל שמכינים בו ציצית.

4. הקרנת סרטון המלמד כיצד מכינים את הציצית, כגון:

https://www.youtube.com/watch?v=DZX6te_Z_-E [סרטון תדמית למשכן התכלת]

מסרים והפנמה:

1. **התמודדות עם יצר הרע** – לעיתים אנו עומדים בפני בחירה, האם ללכת אחר עצת יצר הרע, או אחרי הליכה אחר יצר הטוב. הציצית היא הסימן שדרכו אנו זוכרים ללכת אחרי עצת היצר הטוב.

ניתן להעלות דילמה באמצעות סיפור בו התלמיד יתקל בבחירה בין שתי אפשרויות. החשיבות של הסיפור הוא לתת כלים כיצד נבחר בדרך הטובה ביותר. דוגמא לכלים לבחירה בטוב: האם מעשה זה נחשב כ'טוב' בעיני אנשים בוגרים; האם אני מרגיש שלאחר זמן אשמח שעשיתי מעשה זה. האם הייתי מספר מעשה זה שעשיתי להורי.

2. **קיום מצוות** – דרך הפסוקים העוסקים במצוות ציצית וזכירת המצוות, ניתן לעסוק בקיום המצוות בכלל. המסר המרכזי שצריך לעבור לתלמידים הוא שעם ישראל הוא עם מיוחד ולכן ה' בחר בנו מכל העמים. המצוות הן הדרכות אלוקיות כיצד להתנהל בעולם באופן שמוציא לפועל את הטוב והישר בעולם.

אפשר שכל הכיתה תקבל על עצמה לקיים מצווה, לדוגמא: ברכות, תפילה, לימוד תורה וכו'
3. **ראיה מביאה לידי זכירה** – הציצית מזכירה לנו לקיים את מצוות ה'. כשם שאנו צריכים כל מיני תזכורת (שהרי אנו מרבים לשכוח, ואפילו דברים חשובים), כך הציצית תזכיר לנו לקיים את המצוות. אדם שהולך עם הציצית מראה לעצמו שמצוות ה' חשובות לו, ולכן ישאף לקיימן.

מבט שלם:

פרשת ציצית מהווה תיקון לחטא המרגלים. המרגלים נשלחו לתור את הארץ, אלא שהם תרו אחרי עיניהם והוציאו דיבת הארץ רעה. התורה בפרשת ציצית מזכירה שלא ללכת אחרי ראיית העיניים ומחשבות הלב, אלא ללכת בדרך ה' המשפיעה שפע של ברכה וטובה. בפרק הבא נפגוש את קרח ועדתו שתרו אחרי לבבם ומרדו במשה רבנו שליחו של ה'.

סיכום:

הציצית היא סמל של היהודי שאותו הוא מטיל בבגדיו. חוץ ממה שהציצית מסמלת, הציצית הופכת את בגדיו לקדושים. דרך ראיית הציצית, נזכור את כל המצוות על מנת לקיימן, וגם נסור מהרע לעשיית הטוב.

למדנו כיצד מטילים ציצית בבגדים, ומתוך כך נשתדל לקבל על עצמנו לקיים את מצוות הציצית כל ימי חיינו.

הרחבה והפניות למקורות נוספים:

1. לאן נעלמה התכלת בימינו? עד לסוף תקופת-הגמרא היתה התכלת מצויה בעם ישראל. אין

אמירה מפורשת בגמרא על סוף-זמן תפוצת התכלת, אך עולה מתוך כמה מן הסוגיות

שבמסכת **מנחות** (לט-מד) שלאמוראים מסוימים הייתה תכלת. על-ידי תיארוך אותם

האמוראים נוכל לתארך את הזמן בה הייתה התכלת נפוצה. בגמרא **מנחות** (מג ע"א) מובא

ש'לרב אחאי הייתה תכלת, והוא היה בדור האחרון של האמוראים.

נראה כי מחורבן הבית התמעטה מציאות התכלת, מתי נעלמה התכלת באופן מוחלט?.

היעלמותה באפן מוחלט הייתה בדור השלישי של האמוראים, תקופה המקבילה לאביי ורבא בה

פסק הישוב היהודי בארץ ישראל. בניגוד לכך, היה מי שכתב שהתכלת הייתה שימושית גם

בימי הגאונים אלא שהייתה ליחיד סגולה ובסוף ימי הגאונים נעלמה התכלת לחלוטין.

מדוע הפסיקו לייצר את התכלת? במקורות חיצוניים מובא שאחד מקיסרי-רומא, גזר גזרה על

איסור-השימוש בתכלת. לא הייתה זו הגזרה היחידה בנושא זה, אך הגזרות שקדמוה לא היו

מקיפות כל-כך, חלקן אפשרו קניית צמר צבוע אך לא את צביעתו, דבר הפוסל משום 'לשמה'.

כיון שנגזרה גזרה זו - הואיל ומצות תכלת על-אף חשיבותה אינה ממצוות 'יהרג ואל יעבר',

ולאט-לאט נעלמה היא מן העולם. לשיטה הסוברת שגם בימי גאונים השתמשו בתכלת, נראה

שמרוב הנדודים והפזורים של ישראל בגולה נעשה עם ישראל מנותק מהים התיכון מקום חיותו

של החלזון, וכן מחמת הגזרות נשלל חופש התנועה לצאת ולבוא ולעסוק בציד החלזונות

ובעיבוד הצבע וכך נשתכחה פרטי צביעת התכלת עד שנעלמה ידיעתה.

2. הפניה למאמר ואתר אינטרנט על התכלת בימינו:

<http://www.tchelet-net.022.co.il/BRPortal/br/P100.jsp> [אתר 'תכלת בזמן הזה']

<https://www.youtube.com/watch?v=iviyJCoSiek> [סרטון על התכלת בזמן הזה]

3. בפסוקים מ – לט ישנן שתי זכירות. כנגד מי כל אחת מכוונת? הנצי"ב ביאר שהזכירה

הראשונה (פסוק לט) עוסקת באדם שמתפרנס בעמלו ועליו לקיים מצוות בזמן. הזכירה

השנייה עוסקת באדם שכל עיסוקו ועמלו מוקדש לעבודת ה', לימוד התורה, וגם עליו מוטלת

החובה לקיים מצוות בזמן (פסוק מ). בשביל האדם השני מגיעה התכלת המחוברת ללבן,

שעם כל זה שהוא עובד את ה', עבודתו מתקבלת בצורה המלאה אא"כ הוא מחובר למצוות

שבאות לידו, ואין הוא מזניח אותן.

